Oponentský posudek dizertační práce

Tlumočené interakce na filmových festivalech v České republice
PhDr. Mgr. Eva Císlerová

Práce se zabývá synchronním kvalitativním výzkumem tlumočené interakce na poli filmových festivalů v ČR. Výzkum je explorační (orientační), metodologicky interdisciplinární a jeho cílem je rozšířit poznání v oblasti teorie tlumočení, v níž takto tematicky zaměřený popis, opřený o sociologická východiska a metody, dosud chybí, a to v celosvětovém měřítku (24). Práce rovněž plynule navazuje na předchozí výzkumy doktorandky (magisterská a rigorózní práce), které se zabývaly tlumočenou interakcí v jiném prostředí.

První kapitola popisuje na základě vlastního dotazníkového šetření, doplněného rozhovory, zvolené pole (úloha a organizace tlumočnické služby na festivalech) a vymezuje tak budoucí zaměření výzkumu interakce na relevantní fáze „události“ (úvody a debaty k filmové projekci) i používaný režim tlumočení (konsekutiva, šušotáž). Zároveň podává všestranný přehled stavu zkoumané problematiky – tlumočení v kinematografii.

Druhá kapitola buduje teoretickou základnu interdisciplinárního výzkumu a je zaměřena na volbu translatologických, sociologických, lingvistických a kulturologických východisek, rámcových i pojmových. Ústředními pilíři jsou interkulturní sociální interakce ve specifické a zprostředkované (tlumočené) komunikační situaci, dialogičnost, sociální (a herecké) role v debatě „na jevišti“, doplněné o síť pojmů pro jemnou analýzu situace, verbálního i zprostředkovaného jednání (tlumočnická prezentace je např. diferencována na ostenzi a přehrávání) až k rovině textové analýzy a odtud zpět. Právě provázanost uvedených rovin a obousměrný pohyb je pro interdisciplinární výzkum v translatologii zásadní. Autorka k nim dospívá výběrem specifických rámců z široké škály prací několika disciplin.

Třetí kapitola buduje důkladnou metodologickou základnu. I zde se projevuje široký rozhled, ale také erudice a porozumění metodologickým otázkám výzkumu v humanitních vědách jak na obecnější rovině, tak na rovině konkrétních věd, na nichž je tento výzkum postaven; vhled do sociologické metodologie a její následná aplikace se vymyká běžným schopnostem

translatologů, nemluvě o doktorandech. Autorka volí participantní pozorování s audiozáznamovou technikou, doplněné vlastními poznámkami terénního výzkumu a příležitostnými doplňujícími retrospektivami zúčastněných subjektů formou následného dotazování. Materiál je částečně zpracován přepisem do psané podoby podle zvoleného kódování, všech 25 záznamů situací je zaneseno do SW systému pro kvalitativní výzkum Atlas.ti, který umožňuje analýzu velkých empirických vzorků dat, ale také syntézu výzkumu na pojmové rovině (63), představující jeho nejnáročnější fázi.

Čtvrtá, empirická kapitola popisuje čtyři vybrané české filmové festivaly a v nich sledované zprostředkované interakce z vnějšího, situačně-komunikativního pohledu (kinosálu); tím navazuje na úvodní kapitolu. Pátá, stěžejní kapitola provádí hloubkovou sondáž do zprostředkované interakce na rovině diskurzu a jeho intertextové vázanosti ve vztahu k „události“, integruje ji s vyššími popsanými rovinami a provádí podrobnou strukturní analýzu vzorků vybraných na principu markantnosti jevu. Analytický postup je ukázkou české strukturalistické metodologie integrované s orientací sociologickou, sociálně-psychologickou a kulturologickou. Zúčastněné subjekty se svými komunikačními cíli a připsanými rolemi se projektují v diskurzu, jehož dialogičnost ho činí otevřeným a k jehož průběhu přispívá i náhodná veličina tlumočnického výkonu z několika aspektů. Tlumočnická role je pak popisována z různých hledisek vybraných interakčních situací, z nichž je zřejmé, že tlumočník vedle zprostředkování komunikace přispívá regulativně či manipulativně, viditelně i skrytě, i k jejímu průběhu, ačkoliv jde o moderovanou debatu. Metodologicky zásadní je v analýze i pohled za jeviště - už Levý zdůraznil tuto přednost české metody, která umožňuje poznat to, co je před textem i za textem, a tak přispívá k explanaci.

Struktura práce je příkladně systematická, výzkum se vyznačuje metodologickou čistotou a propracovaností, přehled stavu a teoretické zázemí jsou komplexní a vycházejí jak z klasických, tak z nejnovějších prací; řešený problém i mezioborovost spadají do aktuální tematiky v oblasti teorie tlumočení. Závěr práce mohl být podrobnější a více vztažen k jejímu cíli. Rovněž páté kapitole by prospěla větší explicitnost z hlediska zpracování – vazba syntézy na zpracování v Atlas.ti je zde totiž poněkud zastřená a vzniká dojem izolovanosti obou fází, případně komplexního nevyužití kódovaných dat.

K diskusi navrhuji tato témata: (a) samostatnost odpovědi formulované tlumočníkem (59), (b) Hofstede odmítá vidět národní kultury, projekce a stereotypy (86), (c) dichotomie Grieslové

literárnost vs funkčnost, psanost vs mluvenost a uvedený příklad (75-76), (d) propojenost kapitoly 5 s databází Atlas.ti z hlediska syntetické fáze.

Práce splňuje požadavky předepsané pro tento typ, je samostatně tvůrčí a pro obor přínosná. Doporučuji v erratech: (a) doplnit do Bibliografie Grieslovou 2007 (75) a strany u Antonini, (b) podle Opatření děkana 21 doplnit do práce Resumé/shrnutí v češtině a angličtině a Zadání práce, doplnit do Prohlášení předepsanou větu o tom, že práce nebyla předložena k získání jiného titulu. Při této příležitosti lze upravit i Abstrakt/anotaci tak, aby více odpovídala konvenčnímu rozsahu.

Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 30. května 2011 Zuzana Jettmarová .